

Reddet af morens omsorg og en fisker i Gilleleje

Tove Udsholt måtte som treårig i 1943 flygte fra nazisterne med sin jødiske mor. Moren tog til Sverige, mens lille Tove boede hos en familie i Gilleleje. Her fortæller hun om den kaotiske flugt, opvæksten hos fiskerfamilien og de konsekvenser, oplevelserne har fået for hende selv og forholdet til forældrene

Tove Udsholt ved stranden i Gilleleje, hvor hun boede hos en fiskerfamilie under krigen.

TEKST: IDA ROSWALL
FOTOS: TOVE UDSHOLTS PRIVATE FOTOS
.....
Hvorfor og hvordan havnede du i Gilleleje?

»Jeg har boet det meste af mit liv i Gilleleje. Jeg er født i København i 1940 og har en jødisk mor og en kristen far.

Derfor er jeg ikke døbt, men navngivet Tove Warschafsky Mor-

tensen. Både mor og far var meget mørkhårede, men jeg var helt lys. Når familien kom på besøg, kunne de godt spørge, om jeg virkelig var deres barn. Men mit lyse hår endte med at blive min redning under krigen.

Vi fik at vide, at hvis alle danskere undlod at gøre modstand, så ville der ikke ske os noget – heller ikke jøderne.

Men da situationen spidsede til under krigen, fordi danskerne begyndte at gøre modstand mod Hitler, strammede han grebet og besluttede, at alle jøder skulle væk. Der lå et stort skib ved Langelinie med plads til 6.000 passagerer, og det skulle sejle alle jøder i København væk.

Så fik man hurtigt sørget for, at der den 28. september kom en lille seddel ind ad brevsprækken, som fortalte, at alle jøder skulle flygte og være ude af deres lejligheder senest 1. oktober. Det var jødisk nytår, og tyskerne vidste, at rigtig mange var samlet enten i synagogen eller i hjemmene.

De havde stjålet alle papirerne fra synagogen med oplysninger om dens medlemmer og kunne derfor let finde dem. Da sedlen kom ind ad døren hos os, blev min mor og far enige om, at han skulle blive i lejligheden og passe sit arbejde som sporvognskonduktør, så min mor og jeg havde noget at komme tilbage til, når krigen var slut. Beskeden på sedlen lød, at man skulle tage til Københavns Hovedbanegård og der få yderligere oplysninger.

Min mor pakkede min bamse og en lille smule bagage til os for så at tage afsked med min far. Jeg tror, det er så godt, at jeg ikke husker noget af alt dette, for det må have været et meget svært farvel.

På Hovedbanegården fandt mor 30 medlemmer af sin egen familie, og de besluttede at holde sammen.

Rygtet lød, at man kunne tage til Gilleleje og derfra komme videre til Sverige.

Der var et mylder af bange mennesker, og stemningen var meget utryk; men alt det kan jeg ikke erindre. Jeg var kun tre år. Sådan gik det til, at vi kom med toget til Gilleleje – eller rettere trinbrættet før, nemlig Pårup. Først var vi nogle få dage på en bondegård for så at blive hentet videre til Marie og Kaj Olsens høløft. Det lå tæt på havnen.

Der skulle vi være helt stille. Men jeg var en snaksalig størrelse, og mor var skrækslagen for, at jeg skulle røbe dem alle sammen. Tyskerne patruljerede lige nedenfor på gaden. Der kom også forskellige personer fra byen med tæpper, mad og drikke, mens vi ventede på at komme over vandet til Sverige.

Der kom også en fisker, Svend Andreasen, og ham løb jeg hen til, har mor fortalt. Jeg snakkede løs, og han spurgte mor, om han ikke måtte låne mig med hjem, for han boede lige rundt om hjørnet. Jo, jo, men jeg skulle komme tilbage. Sådan gik der nogle dage med besøg hos fiskeren.

Men lige med ét fik vi besked om, at gruppen skulle af sted om eftermiddagen. Så kom Svend og spurgte mor, om jeg ikke måtte blive hos ham og konen, Kitty, indtil krigen var forbi. Mor har sikkert tænkt, om det mon var redningen for hendes barn. Hun havde sympati for fiskeren, for han virkede tillidsvækkende. Det har mor fortalt mig.«

Hvordan tror du, det har været for din mor at aflevere dig til fremmede?
»Det må have været frygteligt. Men der gik et rygte om, at hvis børnene

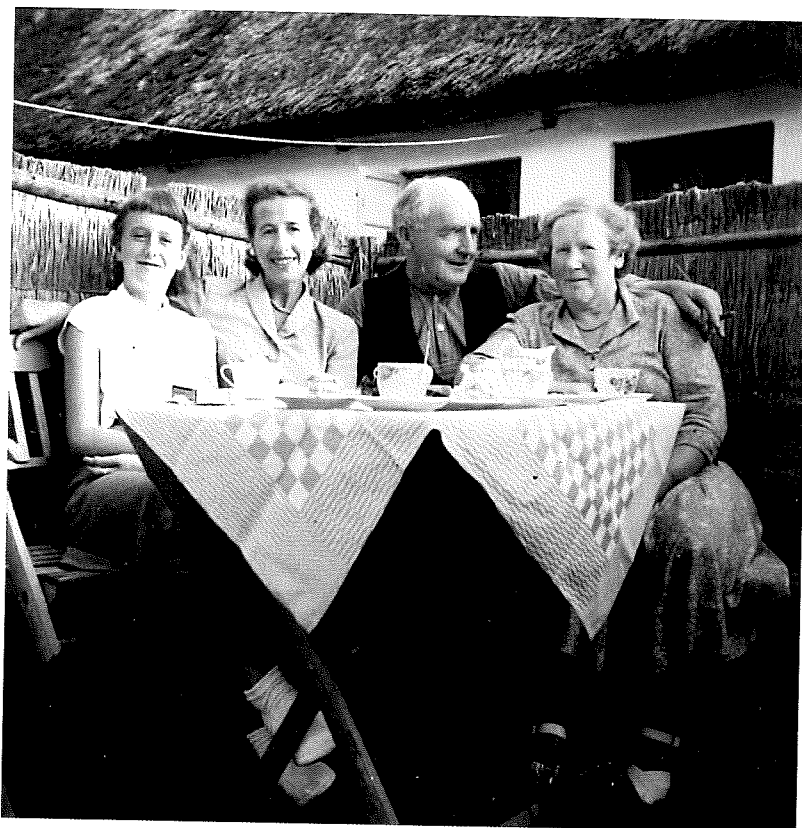

I 2010 udkom bogen »Ikke noget at tale om. Danske jøders krigsoplevelser 1943-1945«. Her fortæller Tove Udsholt sin historie sammen med andre, der som børn blev gemt i Danmark, mens forældrene flygtede til Sverige. (Foto: Finn Frandsen)

En ung Tove Udsholt.

Familien Andreasen passede godt på Tove, mens moren var i Sverige på flugt fra nazisterne. Til højre sidder Ketty og Svend Andreasen. Til venstre for Svend sidder en dame fra Gilleleje, der betød meget for Tove, som sidder yderst til venstre.

Toves far var sporvognskonduktør og blev i København, da moren og Tove flygtede til Gilleleje.

græd under overfarten, kastede fiskerne dem overbord for at redde sig selv og resten. Det var selvfølgelig et rygte, der ikke passede; men

min mor hørte det også. Derfor svarede hun Svend Andreasen: »Ja, det må De godt. Men når krigen er forbi, kommer jeg og henter min datter!« Og Svend svarede: »Ja, selvfølgelig.«

Jeg tror, jeg har grædt rigtig, rigtig meget! Først måtte jeg sige farvel til min far. Så oplevede jeg nogle dage fulde af frygt og utryghed og forvirring. Og til sidst blev jeg skilt fra min mor og havnede hos fremmede, hvor alt var meget anderledes end det, jeg kendte.

Svend og Ketty havde mistet en spæd på seks uger og kunne ikke få flere børn selv. Men nu havde de fået lov at låne mig, og jeg opdagede jo hurtigt, at de kun ville mig alt det bedste.«

Oplevede du utryghed og at være i farezonen i krigens sidste år?

»Jeg husker det, som at jeg altid følte tryghed. Jeg kom ikke uden for deres hus og have før foråret 1944, for de skulle først være sikre på, at ingen havde noget imod, at de havde taget mig til sig.

Hele byen passede på mig. Jeg havde fået at vide, at jeg ikke måtte tale til mænd i grønne uniformer eller til mænd i lange, sorte frakker, altså Gestapo. I forretningerne vidste de, at hvis der kom tyskere ind i butikken, og jeg var der, skulle de tage mig ud i baglokalet, så jeg ikke snakkede over mig.

Så begyndte jeg at komme ud og lege med de andre børn, for da jeg jo var en lille, lyshåret pige, anede ingen fremmede uråd. Men alligevel skete det, at når der blev råbt »tyskerne er her!«, så kom en eller anden fiskerkone ud og sagde: »Kom, Tove, du skal lidt ind hos mig.«

Jeg spurgte jo stadig efter min mor, og Svend havde været rundt i forretningerne og forklare, hvad de skulle sige, når jeg spurgte dem.

Når det blev aften, og vi kunne lide på de sorte gardiner, kunne man se lyset på den anden side af vandet. Og dér var min mor! Der var Paradis. Og jeg sendte mange tanker til mor – i Paradis.«

Har du oplevet din mors handling som svigt eller omsorg?

»Jeg har aldrig nogen sinde tænkt på det som et svigt. Hun gjorde det af kærlighed til mig. Det var helt sikkert for at redde mig. Hun har betalt den højeste pris, og det kostede hendes ægteskab og kontakten til hendes barn, og hun gjorde det ... for min skyld.

Det har også været forfærdeligt for min far, for han havde taget afsked med os begge, og han anede ikke noget om os – anede ikke, hvor vi var, eller om vi var blevet reddet.«

Hvordan bevarede du relationen til din mor og din familie?

»Under krigen hørte jeg intet fra min mor og far. For sikkerhedens skyld. Da krigen sluttede, græd jeg, for jeg vidste, at så skulle jeg væk fra dem, som jeg nu kaldte mor og far. Så dukkede en fremmed dame op og sagde: »Goddag, Tove, jeg er

din mor!«

Hun havde tyggegummi, appelsiner, bananer og chokolade med. Men jeg var et stædigt og forkælet barn, og jeg var vant til stor frihed.

Hun tog afsted igen og fortalte, at hun og far nu ville komme og hente mig hjem til København. Nogle dage efter kom hun og fortalte, at far havde fundet en anden dame, og at hun ville skilles.

Jeg husker den togrejse. Da vi kørte under tunnelen ved Østerport, besluttede jeg, at det her ville jeg ikke! Vi kom til Nørrebro i en lejlighed på fjerde sal. Det var forfærdeligt.

Mor sagde: »Gå ned og leg,« og jeg sagde »nej, nej, nej«. Vi skulle rundt og hilse på familien, og jeg protesterede. Jeg ville hjem. Til fri-

heden i Gilleleje. Jeg kom på ferie nogle uger og tog så tilbage igen til Nørrebro. Sådan gik der et par år, indtil min mor gav op.

Min mor blev ved at besøge mig i Gilleleje, og min far kom på besøg, indtil jeg var 16 år. Så bad min plejefamilie ham om at blive væk. Hans frisind og anderledes regler passede ikke Svend og Ketty Andreasen.«

Hvis du stod i samme situation og skulle aflevere et barn, kunne du så gøre det?

»Nej, det kunne jeg ikke! Inde i mit hoved er der mange kasser, som aldrig skal lukkes op. Og der ligger rigtig mange ting, som ikke er af det gode.

Jeg har haft et frit liv, med stor kærlighed, men jeg har været stæ-

dig og har trumfet mange af mine egne ting igennem.«

Hvad med dine jødiske rødder? Hvad er der sket med dem?

»Jeg gik jo på Gilleleje Skole, og da vi blev 12 år, begyndte de andre kammerater at tale om, at de skulle konfirmeres. Det vidste jeg ikke, hvad var, men jeg kunne forstå, at det havde noget at gøre med en stor fest, cykel og ur. Og så skulle vi lære noget mere om Jesus. Det ville min mor ikke høre tale om, men jeg blev ved at plage, og til sidst blev det sådan, at jeg skulle konfirmeres.

I dag kommer min yngste søn i synagogen og er aktiv der, og han er gift med en jødisk pige. Det betyder, at jeg også selv ofte kommer i synagogen.« ☆

Månedens leder

Lad os få mere frygt

AF HAKON CHRISTENSEN, FORMAND

Shifra og Pua, det er navne på to prægtige kvinder, som vi møder i 2. Mosebog kapitel 1. De har kun fået en lille plads i Bibelen, men de fremstår som rollemødder til efterfølgelse for kristne til alle tider. »Men jordemødrene frygtede Gud og undlod at gøre, hvad egypterkongen havde befalet dem, de lod drengene leve« (vers 17).

Israelitterne var slaver i Egypten, og Faraos havde besluttet, at alle deres drengebabyer skulle slås ihjel. Jordemødrene Shifra og Pua var to af dem, som skulle udføre opgaven, når de alligevel var ude og assistere ved fødsler i Israels folk. »Men jordemødrene frygtede Gud ...«

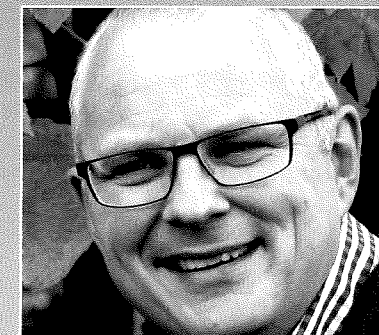
Jordemødrenes guds frygt kom til udtryk, ved at de adlød Gud frem for Faraos. Det har formentlig været med bævende hjerte og livet som indsats, at de gik op imod Faraos ordre.

Men i mødet med den ægte guds frygt måtte menneskefrygten vige, selvom de personlige omkostninger kunne være uoverskuelige. Til gengæld blev virkningen fantastisk. En række nyfødte drenge fik lov at leve, og Gud gav Shifra og Pua børn selv (vers 21).

Normalt oplever vi frygt som noget negativt. Det suger livsglæde og livsmod ud af os. Men der er en frygt, som er meget positiv, og som har den stik modsatte virkning. Det er guds frygt. Den giver liv, ja, den er dybest set livets forudsætning.

Lad os få mere frygt – altså guds frygt. Vi har alt for lidt af den. Derfor får al mulig anden frygt lov at invadere vores tanker, følelser og håb. For uden Gud frygter vi med rette.

Shifra og Pua lærer os, at guds frygt ikke er en rædsels frygt, men en overgivelse til Gud og hans vilje. Lad os få mere af denne frygt. For

her, i overgivelsen til Gud og hans vilje, er det trygt og godt at være midt i en verden fuld af ufred.

Jesus kommer snart. Som det fremgår af artiklen på side 5, skal tiden forud for Jesu genkomst være gennemsyret af frygt. I denne afsluttende fase af verdenshistorien er der brug for, at Herren oprejser nye kvinder og mænd af Shifra og Puas støbning. Det er mennesker, hvis livsførelse taler sit tydelige sprog: Frygt ikke – frygt Gud! ☆